

PROGRAM
(Fastställd av 1975 års partikongress)

Allmänna grundsatser.

Vad socialdemokratin vill

Socialdemokratin vill låta demokratins ideal sätta sin prägel på hela samhällsordningen och människornas inbördes förhållanden för att därigenom ge var och en en möjlighet till ett rikt och meningsfullt liv. I detta syfte vill socialdemokratin så omdana samhället, att bestämmanderätten över produktionen och dess fördelning läggs i hela folkets händer, att medborgarna frigörs från beroende av varje slags maktgrupper utanför deras kontroll och att en på klasser uppbyggd samhällsordning lämnar plats för en gemenskap av på frihetens och likställighetens grund samverkande människor.

Denna socialistiska samhällsuppfattning är uttryck för viljan att förverkliga idéerna om frihet, jämlikhet, demokrati och solidaritet. Dessa idéer har tagits i arv från tidigare kulturtraditioner. De har omformats av nya erfarenheter och ständigt skänkt styrka åt strävandena att bereda människorna ett friare och rikare liv. Sina djupaste rötter har socialdemokratins idéer i övertygelsen om varje människas okränkbarhet och alla människors lika värde.

Frihet

Socialdemokratin vill genom sin omdaning av samhället öka människornas frihet. Den är beredd att sätta in all sin kraft för att värna de medborgerliga friheterna som har förvärvat i kamp mot segt försvarade privilegier. Men socialdemokratin vill dessutom avlägsna de ekonomiska och sociala hindren för människornas frigörelse.

Jämlikhet

Socialdemokratin vill förverkliga jämlikheten som ett uttryck för allas lika värde. Kampen för jämlikhet riktar sig mot alla slags klasskillnader, såväl ekonomiska som sociala och kulturella. Socialdemokratin strävar efter jämlikhet i fördelningen av egendom, inkomster och makt men också i tillgången till utbildning och kulturella värden. Socialdemokratin vänder sig mot en ordning som innebär att rättigheter, skyldigheter och arbetsuppgifter fördelas efter kön. Socialdemokratin vill förverkliga jämställdheten mellan män och kvinnor.

Solidaritet

Socialdemokratin vill låta solidariteten prägla samhällsförhållandena. Solidariteten får inte stanna vid gränserna utan omfattar alla folk. Solidariteten är de svagas vapen i kampen för rättvisa. Solidariteten utgör samtidigt grunden för den trygghet på vilken varje människa har berättigade anspråk och för den gemenskap som måste prägla ett gott samhälle. Solidariteten kräver därför insatser efter vars och ens förmåga och en försörjning som svarar mot vars och ens behov. Solidariteten innebär en inlevelse i varandras villkor och en vilja till omsorg och omtanke om varandra.

Demokrati

Socialdemokratin betraktar demokratin som grunden för sin åskådning. Den vill försvara demokratin mot maktmissbruk och diktatursträvanden, utvidga den på det ekonomiska fältet och låta dess ideal sätta sin prägel på samhällslivets alla områden. I sin strävan att ge demokratin ett påtagligt innehåll verkar socialdemokratin för allas deltagande i samhällsordningen och för att allt fler får fatta beslut och ta ansvar. Den ser i folkrörelserna ett uttryck för människornas vilja till delaktighet och för demokratins förmåga att förena dem i gemensamma ansträngningar.

För socialdemokratin är kravet på ekonomisk demokrati lika självklart som kravet på politisk demokrati. Socialdemokratin motsätter sig en ordning vilken ger ägandet rätt att utöva makt över människor. Den bekämpar varje koncentration av den ekonomiska makten i ett fåtals händer. Den vill ställa produktionens inriktning och produktionsresultatets fördelning under demokratisk kontroll. Målet är att göra alla människor till likvärdiga medarbetare i uppgiften att förvalta och förkovra de produktiva tillgångarna i samhället.

Arbete

Socialdemokratin hävdar att arbetet är grunden för all välfärd och att folkets vilja till arbete är nationens viktigaste tillgång. Varje människa har rätt att efter förmåga delta i arbetet. Varje människa har rätt till ett arbete som kan upplevas som meningsfullt. Arbetet måste ingå i ett socialt sammanhang, där arbetets frukter används för att tillfredsställa individuella och gemensamma behov. Därför måste bestämmanderätten över produktionen läggas i hela folkets händer.

Produktionen måste organiseras så att varje människa blir bemött med aktning och respekt för sitt arbete. Den måste organiseras så att varje människa kan känna trygghet till liv och hälsa i arbetet. Därför måste de anställda vinna bestämmande över förhållandena i företagen.

Från privilegiesamhälle till välfärdsstat

Med industrialismen inleddes en utveckling som på ett genomgripande sätt har omskapat människornas villkor och samhällets karaktär.

Det framväxande kapitalistiska samhället kunde utnyttja de nya produktivkrafter som vetenskap och teknik ställde till förfogande för en väldig ökning av produktionen. Stordriften undanträngde hantverket, nya energikällor togs i bruk, handeln mångfaldigades.

Med stordrift följde emellertid specialisering och arbetets delning. I den kapitalistiska produktionsordningen innebar stordriften att de arbetande skildes från inflytande över produktionsmedlen och från rätten till avkastningen därav. En mäktig klass av kapitalägare kom att stå mot en växande klass av lönearbetare: klasskampen blev en ofrånkomlig följd. Samhället präglades därigenom av motsättningen mellan kapital och arbete, av klyftan mellan ägare och egendomslösa, av en ytterst ojämn fördelning av egendom och inkomster. Produktionen kom att bestämma de materiella villkoren i hela samhället, den krävde samverkan mellan ett växande antal arbetare. Men besluten om produktionen fattades av ett fåtal på grundval av deras ägande och styrdes av deras privata vinstintressen. Härigenom uppstod motsättningen mellan kapitalismens förmåga att utveckla starka produktivkrafter och dess oförmåga att tygla dessa krafter och nyttja dem till människornas bästa.

Tider av stigande produktion växlade med förhärjande kriser, som skärpte massornas nöd och umbäranden. Kapitalismen ersatte det gamla privilegiesamhället med ett nytt, där flertalet alltjämt saknade frihet, jämlikhet och trygghet.

Kapitalismens drivkraft är strävan, efter vinst. Den som segrar i konkurrensen, eller har blivit stark nog att genom monopolbildningar skydda sig mot konkurrens, tillägnar sig därmed en större andel av samhällets resurser än den som förlorar i denna kamp. Kapitalismen söker upphöja denna princip till norm för hela samhällets utveckling, för de enskilda människornas handlande och för värderingen av människorna. Därigenom utarmas de sociala relationerna både i arbetslivet och under fritiden. Därigenom påverkas de politiska förhållandena - inom nationen och mellan nationerna.

Mot detta kapitalistiska system reste sig arbetarna till kamp för bättre levnadsförhållanden, medborgerliga rättigheter och en socialistisk samhällsordning. Arbetarna slöt sig samman och skapade egna politiska, fackliga och kooperativa organisationer, som svetsade dem samman till en makt i samhället.

I vårt land organiserade sig den växande arbetarklassen som löntagare i fackföreningar, som konsumenter i kooperativa sammanslutningar och som medborgare i det socialdemokratiska partiet. Arbetarrörelsens verksamhet förebådade ett nytt samhälle. Under häftigt motstånd från de ekonomiska och politiska makthavarna tillkämpade sig den svenska arbetarklassen fackliga rättigheter och politisk demokrati. När den allmänna rösträtten hade erövrats gav arbetarrörelsen folkstyret mening och innehåll genom att på ett tidigare okänt sätt engagera människorna i utformningen av samhället och de egna levnadsförhållandena.

Arbetarrörelsens kamp för de demokratiska fri- och rättigheterna följdes av en kamp för social rättvisa och för att värna den politiska demokratin mot ytterlighetsriktningarnas diktatursträvanden. Massfattigdom och

massarbetslöshet har undanröjts. Inkomstolikheter har minskat. En målmedveten politik för full sysselsättning har gett arbete och egna inkomster åt stora grupper som tidigare stod utanför arbetsmarknaden.

Sedan de breda folklagren har fått inflytande på samhällsutvecklingen har lagstiftningen formats efter deras intressen. Sociala reformer har skapat ekonomisk trygghet vid ålderdom, sjukdom och arbetslöshet. Stat och kommun har tagit ansvar för utbildning, för sjuk- och hälsovård och andra sociala tjänster. En allt större del av produktionsresultatet har sålunda undandragits kapitalismens fördelningsprinciper för att i stället solidariskt fördelas efter behov.

Framväxten av de kooperativa företagsformerna har visat hur produktionen och distributionen kan organiseras effektivt utan enskilt vinstintresse. Genom kooperativa, statliga och kommunala företag har det kollektiva ägandet under kontroll av demokratiska organ ökat. Nybildningen av kapital har i växande grad skett inom ramen för statens och kommunernas verksamhet och i de allmänna pensionsfonderna. Därmed har de enskilda kapitalägarnas makt begränsats.

Under hårt motstånd från dem som har haft privilegier att försvara har människorna genom politisk och facklig kamp förändrat sitt samhälle. De framsteg som har gjorts och den utjämning som har skett i det svenska samhället är uppenbara. Nya livsvärden har skapats, på vilka samhörighet och gemenskap kan utvecklas och den fortsatta samhällsomdaningen byggas.

Trots utvecklingen mot en välfärdsstat bevarar samhället många av kapitalismens ursprungliga drag. Detta tar sig uttryck i en ojämn fördelning av inkomster och förmögenheter och i en koncentration av ekonomisk makt. Beslut som påverkar hela landets utveckling och enskilda medborgares livsvillkor, fattas av ett fåtal på grundval av kapitalismens vinstprinciper.

En väsentlig del av de samlade resurserna inriktas efter dessa principer. Detta innebär att de produktiva resurserna inte till fullo utnyttjas och att viktiga mänskliga behov inte kan tillgodoses.

Demokratins verkningskrets är alltför begränsad. Klassgränser dömer människor ända från barndomen till sämre levnadsvillkor i både materiellt och kulturellt hänseende. Formellt har män och kvinnor lika rättigheter, men i praktiken råder inte jämställdhet vare sig i arbets- och samhällsliv eller i omsorgen om barnen. Den sociala tryggheten och omvårdnaden har betydande brister. Svårigheterna på arbetsmarknaden är störst för de grupper som i andra avseenden är eftersatta. Arbetets organisation är uppbyggd efter hierarkiska principer i syfte att bevara klyftorna mellan de arbetande och att befästa arbetsgivarens makt. Detta har utarmat många arbetsuppgifter och skapat isolering i arbetslivet. Stress och dåliga arbetsmiljöer hotar alltför många människors hälsa.

Kommersiella intressen söker exploatera människorna och hindra deras utveckling till självständighet och gemenskap. Möjligheterna att tillfredsställa kulturella behov har förbättrats, men inte hållit jämna steg med de materiella framstegen.

Kapitalistiskt och kommunistiskt fåtalsvälde

Majoriteten av jordens befolkning lever i samhällen där produktivkrafterna ännu inte har frigjorts och utvecklats. De lider av en orättvis ekonomisk världsordning, av inhemskt eller utländskt förtryck, av fattigdom och underutveckling.

De rika länderna har skapat en produktion utan like i världshistorien. Privatkapitalism - med ekonomiskt fåtalsvälde - eller en statligt dirigerad hushållning - med byråkratiskt fåtalsvälde - utgör de förhärskande ekonomiska systemen i de utvecklade industriländerna.

Mot dessa system växer sig nu kritiken och kraven på genomgripande förändringar allt starkare.

Den snabba produktionsökningen i den kapitalistiska världen sker i växande grad till priset av utslagning från arbetsmarknaden av stora grupper. Kapitalismen är oförmögen att förhindra uppkomsten av omfattande

arbetslöshet och en stigande inflation.

Världsomspännande företag styr i stor utsträckning den tekniska utvecklingen. De skaffar sig kontroll över naturtillgångarna och världshandeln. De påverkar de internationella kapitalrörelserna. De bär genom sin prispolitik en stor del av ansvaret för den allt svårare inflationen.

Kapitalets internationalisering försvårar för de fackliga organisationerna att ta till vara löntagarnas intressen och begränsar regeringars, centralbankers och parlaments möjligheter att förverkliga de nationella mål som har beslutats i demokratisk ordning.

För att försvara sina maktpositioner söker den moderna kapitalismen styra den offentliga verksamheten och åstadkomma en sammanflätning av de kapitalistiska intressena och den offentliga verksamheten.

Kapitalintressena framträder öppet, även som politisk maktfaktor, både inom de enskilda länderna och på det internationella planet.

Kapitalismen går ofta i förbund med politisk diktatur, rasföljelser och förtryck. Genom imperialistisk maktutövning undertrycks nationella frihetsrörelser och demokratiskt framstegsarbete, där det internationella kapitalet ser sina intressen utmanade.

I stora delar av världen har feodalism och privatkapitalism ersatts av samhällsordningar i vilka produktionsmedlen undandragits privat ägande. Människorna har genom förändringarna i många fall tillvunnit sig möjligheter som var otänkbara under de gamla regimerna.

Men där leninismens principer om en ledande elit har varit vägledande har förhoppningarna om ett folkvälde inte uppfyllts. En liten grupp har tillskansat sig makt att bestämma över flertalet, utan demokratisk kontroll. Det ekonomiska livet är underkastat en byråkratisk centraldirigering. Det gamla privilegiesamhället har ersatts av ett nytt.

Även där kommunistiska partier länge har styrt, råder stora skillnader i inkomster och social ställning. Varken som medborgare, som arbetare i produktionen eller som konsumenter tillåts människorna att fritt uttrycka sina åsikter och krav.

Bristen på demokrati hindrar medborgarnas önskemål att komma till uttryck och prägla samhällsutvecklingen. I de stater där den leninistiska elitprincipen råder ges inte utrymme för socialismens värden. I stället förkvävs friheten och jämlikheten. Under sådana förhållanden kan inte den gemenskap av fria och jämställda människor, som är den demokratiska socialismens mål, skapas.

De båda förhärskande ekonomiska systemen i dagens värld har visat stor förmåga att öka produktionen. Men de kännetecknas också av en ensidig inriktning på ekonomisk tillväxt och av ett i längden ohållbart slöseri med naturresurser. De har inte förmått att skapa rättvisa och trygghet inom nationerna eller att lösa de globala ekonomiska och politiska problemen. I båda systemen fördelas de ekonomiska resurserna ojämnt. I ena fallet är detta en del av systemet. I andra fallet sker det i strid med uppställda jämlikhetsideal, men är en följd av maktens centralisering och bristen på demokrati.

Den demokratiska socialismen

Överallt i världen kämpar folkliga krafter för sin frigörelse, för att bryta eller inifrån reformera fåtalsväldet. Kampen för frigörelse har tagit olika former. På en del håll har förtrycket lett till väpnad kamp. På andra håll har man genom en fredlig samhällsomdaning kunnat uppnå betydelsefulla resultat.

Det gemensamma i denna frigörelsekamp, som förs från olika historiska förutsättningar, är strävan att organisera samhällsförhållandena under folkflertalets aktiva deltagande. Denna färdriktning är också den demokratiska socialismens. Den ser som sin uppgift att förverkliga en produktionsordning som inte styrs av ensidiga och begränsade vinstintressen.

De framsteg som har vunnits genom arbetarrörelsens kamp har befest socialdemokratins övertygelse, att

den fredliga samhällsordningen på den demokratiska socialismens grund erbjuder den enda framkomliga vägen till människornas frigörelse.

Denna samhällsordning bygger på mänsklig vilja och mänskliga ansträngningar. Denna frigörelse måste vi genomföra i ett samhälle som är starkt beroende av en omvärld präglad av stora motsättningar, av förtryck och ofrihet, av starka kapitalistiska intressen. Den ska genomföras på den demokratiska övertygelsens väg under öppen debatt och under den hänsyn och respekt för andra uppfattningar som hör demokratin till.

Denna väg kan synas mödosam och tidskrävande. Den medför emellertid den helt avgörande fördelen att samhällsordningen kan genomföras under aktiv medverkan av medborgarna och att dess resultat vinner en fast folklig förankring. Därmed skapas också trygghet för att reformerna blir bestående.

Den demokratiska socialismen bygger ytterst på en tilltro till människornas vilja och förmåga att skapa ett samhälle präglat av gemenskap och mänsklig värdighet.

I hela folkets händer

Socialdemokratin ställer arbetet i förgrunden för sin politik, ty arbetets villkor bestämmer människornas inbördes förhållanden och präglar samhället som helhet. Därför spelar frågan om produktionens organisation en huvudroll för människornas frigörelse. Därför vill socialdemokratin förverkliga den ekonomiska demokratin, engagera hela folket i samhällsomvandlingen och låta den tekniska och ekonomiska utvecklingen underordnas människornas behov. Denna strävan har djupa rötter i arbetarrörelsens tradition. Den får förnyad kraft av de krav som människorna ställer i det moderna industrisamhället. Där upplevs allt starkare hotet att mänskliga, sociala och kulturella värden underordnas kraven från privata vinstintressen. Där växer behoven att hävda människornas egenvärde, att skapa trygghet och gemenskap mellan människorna och att fördjupa välfärden. Detta är uttryck för viljan att humanisera industrisamhället och ta till vara dess möjligheter.

Besluten om produktionens inriktning får allt mer vittomfattande verkningar för alla medborgares välfärd. Därmed stegas behovet av en demokratisk kontroll över ekonomin. Såväl en övergripande planmässig hushållning som lokala initiativ är nödvändiga. För socialdemokratin är det en central uppgift att förena den hela samhället omfattande planeringen med de lokala och enskilda strävandena.

Socialdemokratin vill därför ersätta den nuvarande ekonomiska maktkoncentrationen i enskilda händer med en ordning där varje människa har rätt att som medborgare, löntagare och konsument påverka produktionens inriktning och fördelning, produktionsapparats utformning och arbetets villkor. Det sker genom att medborgarna engageras i arbetet på att utforma en planmässig hushållning för att ta till vara landets möjligheter. Det sker genom att löntagarna tillförsäkras bestämmande över arbetsplatser och företag, delaktighet i företagets förmögenhetstillväxt och i förvaltning av det gemensamma sparandet. Det sker genom att konsumenternas ställning mot producenterna förstärks och konsumenterna inbördes blir mer jämbördiga i sin påverkan på produktionen. Denna ordning skapas genom att människorna organiserar sig - fackligt som arbetstagare, kooperativt som konsumenter och politiskt som samhällsmedborgare. Därmed fullföljer arbetarrörelsen sin kamp för en genomgripande förändring av det svenska samhället, en kamp som inleddes med demokratiseringen av det politiska livet, fortsatte med den sociala utjämningen och nu i allt högre grad inriktas på demokratiseringen av det ekonomiska livet.

Planmässig hushållning under medborgarnas kontroll

En demokratisering av det ekonomiska livet förutsätter att det medborgerliga inflytandet kan göra sig gällande på alla nivåer i ekonomin. Hela den ekonomiska verksamheten måste samordnas till en planmässig hushållning under medborgarnas kontroll.

Denna hushållning syftar till att fullt utnyttja samhällets produktiva resurser och därigenom skapa arbete åt alla. Detta förutsätter en långsiktig sysselsättningspolitik, som inriktas på att åstadkomma en fortgående ökning av antalet arbetstillfällen. Denna politik måste förenas med åtgärder som undanröjer det som hindrar

många människor från att delta i arbetet. Den enskildes ställning måste stärkas för att möta de förändringar i produktionsförhållandena som är en följd av nya tekniska och ekonomiska förutsättningar och som snabbt får genomslag i en stark utlandsberoende ekonomi. Förhållandena i arbetslivet måste anpassas efter de arbetandes förutsättningar.

Denna hushållning syftar till att rättvist fördela produktionens resultat. Socialdemokratin kan inte acceptera inkomst- och förmögenhetsskillnader som betingas av sociala och ekonomiska privilegier och maktpositioner. En fortsatt utjämning av rådande inkomst- och förmögenhetsskillnader är ett centralt mål för arbetarrörelsen. Den är nödvändig för att rättvist fördela konsumtionsmöjligheterna och för att konsumenterna ska vara jämställda i sin påverkan på produktionens inriktning. Därför stöder socialdemokratin fackföreningsrörelsens solidariska lönepolitik och fullföljer en skatte- och socialpolitik som omfördelar inkomsterna.

Hushållningen syftar till att inrikta produktionen så att medborgarnas väsentliga behov tillgodoses. I allt större utsträckning kan dessa behov inte tillfredsställas genom marknadshushållningen. I stället behövs ökade samfälliga insatser för att möta kraven på kultur och utbildning, god hälsovård, ökad omsorg om barnen, bättre omvårdnad för sjuka och gamla, vidgade aktivitetsmöjligheter för de handikappade. Socialdemokratin är beredd att bygga ut den gemensamma sektorn för att tillfredsställa dessa krav.

Den planmässiga hushållningen syftar till att styra den tekniska utvecklingen. Vetenskapliga och tekniska framsteg är grunden för genomgripande förändringar i näringslivets struktur och i arbetslivets villkor. De omskar miljön och påverkar alla områden av mänskligt liv. För att behärska sin egen framtid måste människan behärska den tekniska utvecklingen och inrikta den på sådant som kan skydda och förbättra livsmiljö och folkhälsa. Att styra den tekniska utvecklingen blir därvid en allt mer betydelsefull samhällelig uppgift.

Till planeringen hör en ansvarsmedveten hushållning med råvaror och energi. En fortsatt ekonomisk tillväxt i nuvarande former innebär en hård påfrestning både på ändliga och förnyelsebara råvaror. Medborgarna måste genom samhällsorganen förhindra en utplundring av dessa tillgångar. Det kräver påverkan både på konsumtionen och produktionen inom ramen för en långsiktig planering av råvarutillgångarna. Därigenom ska människornas behov och önskemål kunna tillgodoses - inte bara i nuet utan också i framtiden.

Hotet mot natur och miljö skärper kraven på en planmässig hushållning. En ohämmad konkurrens om naturresurser som mark och vatten undergräver möjligheterna att tillförsäkra alla människor en god yttre miljö. Detta drabbar särskilt hårt de ekonomiskt svaga. En planmässig hushållning måste inriktas på att förhindra att miljön förgiftas och förstörs. Den ska medverka till att upprätthålla balansen i naturen och till att våra mark- och vattentillgångar används så att de kommer alla medborgare till gagn.

Den planmässiga hushållningen syftar också till kamp mot inflationen. Inflationen leder till en orättfärdig omfördelning av inkomster och förmögenheter. Den gynnar de ekonomiskt starka och missgynnar de ekonomiskt svaga. Den skapar nya orättvisor och förstärker de redan existerande. Därför måste samhället och löntagarna skaffa sig ett inflytande som gör det möjligt att inom landet behärska de vinstförväntningar och den spekulation som är viktiga drivkrafter för inflationen. Internationellt samarbete kan dämpa inflationen, men för att effektivt bekämpa den, krävs djupgående förändringar av det ekonomiska systemet i den kapitalistiska världen.

Hela regioner hotas av ekonomisk utarmning om företagens vinstmotiv ensidigt tillåts bestämma lokaliseringen av näringsliv och service.

Denna utveckling måste hejdas och regional balans åstadkommas. Målet är att göra landets alla regioner likvärdiga när det gäller tillgång på såväl arbete som social, kommersiell och kulturell service.

Näringslivets investeringar måste inordnas i en planmässig regional utbyggnad. En ekonomisk planering, omfattande hela landet, är nödvändig för att samordna de regionala strävandena och omfördela de ekonomiska tillgångarna.

Socialdemokratin strävar efter att samordna den ekonomiska verksamheten i en planmässig hushållning, för att inrikta produktionen på att tillgodose medborgarnas behov.

För att möjliggöra de hänsyn till olika krav och önskningar som demokratin förutsätter måste denna hushållning organiseras som ett öppet, variationsrikt system, inte ett fast och slutet. Den bör inte få formen av detaljregleringar som klavbinder individernas och företagens förmåga till initiativ och handling.

Inom denna ram vill socialdemokratin i varje särskilt fall pröva vilka former av ägande, företagande och nyskapande som bäst tjänar människornas krav på framåtskridande och välfärd.

Vare sig företaget bygger på statligt, kooperativt eller enskilt ägande ställer socialdemokratin som villkor att de arbetande ges ett ökat ansvar för produktionen.

Genom rätt till medbestämmande i företagen och genom delaktighet i företagets kapitalbildning öppnas vägar för de arbetande till kollektivt inflytande och ägande. Därigenom förenas de arbetande och produktionsmedlen och frigörs människornas förmåga till initiativ och vilja till ansvar.

Medbestämmande för löntagarna

I den kapitalistiska produktionsordningen är makten i företagen tillförsäkrad kapitalägaren.

Mot detta hävdar socialdemokratin samhällets och löntagarnas bestämmanderätt. Genom att samhället utformar en planmässig hushållning förverkligas de sociala mål medborgarna ställer upp för produktionen. Genom att löntagarna tillvinner sig medbestämmande i företagen skapas förutsättningar att utforma arbetsförhållandena i enlighet med de arbetandes behov och förutsättningar.

I detta syfte vill socialdemokratin tillförsäkra löntagarna reell makt på alla nivåer i företagen. Detta framstår som huvudvägen i socialdemokratins strävan att förnya arbetslivets villkor.

Lagstiftningen ska ge löntagarna möjlighet att välja de vägar som effektivast leder fram till en demokratisering av företagen. Den ska ge inflytande över företagets långsiktiga utveckling för dem som arbetar i företagen och för samhället. Den ska tillförsäkra de anställda medbestämmande över den dagliga verksamheten genom de fackliga organisationerna, den ska möjliggöra för löntagarna att uppnå ett ökat självbestämmande över det egna arbetet.

En förnyelse av arbetslivet förutsätter att produktionsapparaten ständigt moderniseras och byggs ut. Denna uppbyggnad finansieras till stor del av företagets vinster, till vilka de anställda har medverkat genom sitt arbete. Löntagarna måste genom delaktighet i denna förmögenhetstillväxt tillförsäkras inflytande.

Genom en sådan maktförskjutning skapas betingelser för löntagarna att forma en produktionsapparat som uppfyller kraven på trygghet i anställningen, på en god arbetsmiljö och på tillfredsställelse i arbetet. Därmed sker en nydaning av arbetslivets villkor och arbetets värde och värdighet hävdas.

Inflytande för konsumenterna

Genom att organisera sig kooperativt kan konsumenterna ordna produktion och distribution utan vinstintressen samt under demokratisk kontroll. Socialdemokratin vill medverka till att stärka de kooperativa organisationerna för att ge ökad styrka åt konsumenternas inflytande.

Socialdemokratin vill förena rätten att öva demokratiskt inflytande över det ekonomiska livet och över arbetslivet med friheten att välja bland varor och tjänster som svarar mot enskilda och gemensamma behov. Den vill utnyttja marknadsprisbildningen, där denna utgör det effektivaste medlet för att inrikta produktionen efter människornas önskningar. Den ser en utjämning av rådande inkomst- och förmögenhetsskillnader som en förutsättning härför. Den företräder kravet på samhällelig kontroll och ekonomiskt stöd i all den utsträckning som är nödvändig för att skapa en rättvis fördelning av konsumtionen.

Samhället måste förhindra monopol och karteller. Konsumenterna måste också få samhällets stöd för att förhindra att företagen genom reklam och andra åtgärder söker styra konsumtionen utan hänsyn till angelägenheten av olika behov. Det gäller därvid att förhindra att en av privata vinstintressen styrd kommersialisering tränger undan behov som endast kan tillgodoses genom gemensamma insatser.

Socialdemokratin vill att människorna som bostadskonsumenter ska kunna påverka bostadsproduktionens inriktning och i samverkan skapa en god boendemiljö. Den vill befria boendet från privat spekulation och lägga bestämmanderätten över förvaltningen av bostäder och bostadsområden hos de boende.

En växande del av människornas behov måste tillgodoses genom kollektiva insatser. Därigenom nås en fördjupad välfärd och en utjämning av livsvillkoren. Därvid ställs ökade krav på den gemensamma verksamhetens utformning. Den ska inte endast bedrivas med oväld och med effektivitet utan också präglas av öppenhet, vilja till anpassning och omsorg om den enskilde.

Demokratiseringen av det ekonomiska livet är ett led i och en förutsättning för socialdemokratin samhällsömdaning. Den ger människorna möjlighet att styra den tekniska och ekonomiska utvecklingen så att de materiella tillgångarna kan fördelas mera rättvist, arbetslivet förändras och framstegen få ett fördjupat socialt innehåll. Den öppnar nya vägar till kulturell frigörelse som vidgar människors insikter och inlevelse och stimulerar till skapande och delaktighet. Den kan ge ny kraft i kampen mot de kommersiella krafter som passiviserar och exploaterar människorna och kväver deras möjligheter till självständig utveckling. Den lägger grunden till jämställdhet mellan kvinnor och män i såväl hemmet som i arbetsliv och samhällsliv och gör det möjligt att skapa ett barnvänligt samhälle. Principen om allas lika värde, som är kärnan i den politiska demokratin, bryter därmed igenom på allt fler områden.

Genom ökat deltagande i samhällsömdaning vidgas människans överblick, ökas hennes kunskaper och utsträcks hennes ansvarskänsla från det privata till att även omfatta medmänniskorna och det samhälle i vilket hon ingår. Medvetna, kritiska och aktiva människor är en förutsättning för att besluten om gemensamma angelägenheter ska fattas i folkflertalets intresse. Det ställer nya krav på vitaliteten hos de demokratiska institutionerna, på aktiviteten hos folkrörelser och politiska partier. Det förutsätter beslutsam kamp mot byråkratisering.

Socialdemokratin vill därför fortsätta demokratiseringen på alla områden så att medborgarna själva allt mer tar ansvaret för sin framtid och bygger en gemenskap av fria och självständiga människor.

Alla folks frihet, hela världens fred

Längtan efter fred och frihet, social rättvisa och framsteg är gemensam för alla folk.

En värld i fred förutsätter respekt för varje nations självbestämmanderätt. Koloniala imperier har raserats och tidigare undertryckta folk har erövrats politisk självständighet. Den nationella friheten har ibland erövrats på fredlig väg, ibland efter långvarig väpnad kamp. Denna kamp är ännu inte fullbordad. Kampen för nationell självständighet har följts av en strävan till social och ekonomisk frigörelse. De rika och mäktiga länderna dominerar emellertid fortfarande världen, teknologiskt och ekonomiskt, politiskt och militärt. De slår fortfarande med maktmedel vakt om sina intressen, när dessa kommer i konflikt med andra länders krav på ekonomisk självständighet och social rättvisa. Samtidigt har de privata kapitalintressena utvecklats till en världsomspännande maktfaktor av en helt annan styrka och omfattning än tidigare. Denna internationella maktfaktor är ett hot mot det enskilda landets möjlighet att föra en självständig politik. Därför ser sig allt fler länder, framför allt i den tredje världen, hotade av en ekonomisk och militär imperialism.

Socialdemokratin stöder folkens kamp för nationell frihet och hävdar de små nationernas rätt till oberoende gentemot stormakterna. Den vill i vårt eget land fullfölja en fast och alliansfri utrikespolitik. Den verkar för att de multinationella företagen genom ett samarbete mellan regeringar och fackliga organisationer ställs under politisk och social kontroll.

En värld i fred förutsätter social och ekonomisk rättvisa. Människorna i de tidigast industrialiserade delarna av världen upplever ett välstånd som gör dem till en privilegierad minoritet i världen. Detta välstånd står i

bjärt kontrast till den massfattigdom och svält som råder i många länder. Till följd av den ekonomiska och sociala struktur som många länder har fått under kolonialtiden har de ofta, även som självständiga nationer, förblivit beroende av sina tidigare härskare. De tvingas därför fortfarande bidra till de rika ländernas växande välfärd. Samtidigt blir det fåtal som äger kapitalet i de fattiga länderna ännu rikare och den stora massan än mer exploaterad. Denna orättfärdiga världsordning ger upphov till många av dagens internationella konflikter. På grundval av den demokratiska socialismens solidaritetsidé vill socialdemokratin medverka till en ekonomisk och social utjämning mellan nationerna. Denna strävan måste påverka utformningen av de totala relationerna mellan de fattiga och rika länderna. Biståndet till de fattiga länderna ska inriktas på att stöda dessa länders egna ansträngningar för utveckling och för ekonomisk och social rättvisa.

En värld i fred förutsätter politisk avspänning och militär nedrustning. De gamla europeiska stormakternas inflytande har överflyglats av supermakterna, som har tillägnat sig ett dominerande inflytande i dagens värld. Under lång tid har misstron och spänningen mellan dessa makter bestämt den internationella situationen. De har var på sitt håll genomfört en militär upprustning som har frambringat vapen tillräckliga för att förrinta hela mänskligheten. Trots en begynnande avspänning har de militära rustningarna inte minskat. Upprustningen och utvecklandet av nya förintelsevapen innebär inte endast ett hot mot mänskligheten. De medför också att en stor del av världens tekniska kunnande och mänskliga ekonomiska resurser inriktas på död och ödeläggelse i stället för att tjäna strävandena att skapa ett bättre liv för dess befolkning. Att minska spänningarna mellan supermakterna och att åstadkomma en varaktig nedrustning är därför nödvändigt för att trygga världsfreden. Det förblir en central uppgift för socialdemokratis utrikespolitik att energiskt verka för dessa syften, i första hand i Förenta Nationerna, och att skapa en bred internationell opinion för kravet på nedrustning.

Utvecklingen i Europa har länge präglats av motsättningen mellan stormakterna. Europa har delats, politiskt, militärt och ekonomiskt. Detta har på ett genomgripande sätt påverkat världsdelen utveckling och försvårat möjligheterna att förverkliga den demokratiska socialismen, som har sitt ursprung hos dess arbetarklass och som utgör en viktig strömning i den europeiska traditionen. Socialdemokratin stöder strävandena till avspänning och samarbete och vill tillsammans med sina broderpartier och den europeiska fackföreningsrörelsen arbeta för en gemenskap mellan folken i Europa.

En värld i fred förutsätter internationellt samarbete. Nationernas och folkens öden har länkats samman med varandra till ett ömsesidigt beroende. De för mänsklighetens framtid avgörande problemen kan inte lösas med enbart nationella åtgärder. Att trygga världsfreden, att hushålla med jordens resurser och hejda miljöförstörelsen, att undanröja fattigdomen och svälten är uppgifter som endast kan lösas i samarbete mellan nationerna. De kräver ömsesidig respekt och hänsyn och en gemensam helhetssyn på världens ödesfrågor. Det internationella samarbetet måste inriktas på att åstadkomma en ny och rättvis ekonomisk världsordning. Det ofrånkomliga perspektivet är en världsomfattande knapphetsushållning. Socialdemokratin vill bidra till att utveckla Förenta Nationerna till ett verkningsfullt redskap för ett förpliktande internationellt samarbete. Målet är att skapa en internationell rättsordning och en ansvarsmedveten hushållning som minskar klyftorna mellan folken. Endast härigenom kan alla människors grundläggande rättigheter garanteras och världsfreden tryggas.

I sin strävan att förverkliga en socialistisk samhällsordning i det egna landet känner den svenska socialdemokratin samhörighet med alla de krafter i världen som kämpar för den demokratiska socialismen och vill med dem medverka i kampen för nationell självständighet, ekonomisk och social utjämning och fred.

Den demokratiska socialismens solidaritet omfattar alla världens folk. Dess mål är alla folks frihet, hela världens fred.

Politiskt program

1.

Folkelig självstyrelse.

Allmän och lika rösträtt.
Fria val med skyddad valhemlighet.
Parlamentarism.
Rådgivande folkomröstning.
Republik.

2.

Yttrande- och tryckfrihet.
Rätt till information.
Förenings- och mötesfrihet. Demonstrationsrätt.
Rätt för fackliga organisationer att vidta stridsåtgärder.
Religionsfrihet.
Mångsidighet i opinionsbildningen.
Skydd för den personliga integriteten.
Rättssäkerhet.

3.

Klassgränser undanröjs.
Lika rättigheter för alla oavsett, kön, ras eller språk.
Rätt till arbete för alla. Lika lön för likvärdigt arbete.
Rättvis fördelning av välfärd, inflytande och valmöjligheter genom utjämning av inkomster och förmögenheter.
Samma rättigheter och samma ansvar för män och kvinnor i familj, arbetsliv och samhälle.

4.

Allas likhet inför lagen.
Ekonomiska möjligheter för alla att hävda sin rätt.
Lekmannamedverkan i rättsskipningen.
Offentligt processförfarande i alla instanser.

5.

Sakkunniga, oväldiga och effektiva samhällsorgan inriktade på att tjäna medborgarna och demokratin.
Överflyttning av ansvar och befogenheter inom förvaltningen till kommunala och regionala organ.
Förtroendemannainflytande i offentlig verksamhet på alla nivåer.
Byråkratisering motverkas.
Lättillgänglig och allsidig information om offentlig verksamhet.
Myndigheterna använder ett enkelt och begripligt språk.

6.

Förhållandet mellan stat och trossamfund ordnas i enlighet med demokratins och religionsfrihetens principer.
All religionsutövning på frivillighetens grund.

7.

Utrikespolitikens mål är att
- trygga landets självständighet,
- värna freden och
- bidra till en världsordning präglad av välfärd, frihet och värdighet för alla människor
I detta syfte ska Sverige
- föra en alliansfri politik syftande till neutralitet i krig och
- aktivt medverka till ett konstruktivt internationellt samarbete.
Detta samarbete ska utgå från rätten till nationell självständighet för alla folk.
Dess uppgift är att
- skapa en internationell rättsordning,
- organisera en internationell hushållning som tar hänsyn till alla folks intressen,
- säkra alla folks rätt till politisk och ekonomisk självständighet enligt Förenta Nationernas förklaringar och

konventioner

för att därigenom trygga världsfreden.

För dessa ändamål ska Sverige

- medverka i Förenta Nationernas arbete och bidra till att stärka dess ställning i syfte att ge organisationen möjlighet att fatta och förverkliga beslut på den internationella rättens grund.

- bidra till arbetet för internationell avrustning och avspänning,

- stöda folkliga befrielseörelser,

- göra en kraftfull insats i det internationella utvecklingsarbetet till stöd för ekonomisk och social utjämning,

- ge sin aktiva medverkan till att lösa jordens miljö- och resursproblem,

- främja ett allt mer utbyggt nordiskt och europeiskt samarbete,

- stöda internationella strävanden att avveckla tullar och andra handelshinder och medverka till särskilda insatser inom handelspolitiken för att tillgodose u-ländernas intressen.

För att trygga nationell självständighet för en demokratiskt förankrad försvarspolitik. Försvaret grundas på allmän värnplikt.

8.

Folkhushållningen organiseras för att uppnå

- ekonomisk demokrati,

- välfärd,

- arbete åt alla,

- rättvis fördelning.

För att förverkliga en sådan hushållning

samordnas de olika formerna av ekonomisk verksamhet under samhällets ledning så att de produktiva tillgångarna blir effektivt och fullständigt utnyttjade,

underställs de ekonomiska maktkoncentrationerna - nationella såväl som internationella - demokratisk kontroll,

främjas nyskapande företagsamhet i kollektiva och enskilda former inom alla viktiga samhällsområden, *överförs* i samhällets ägo eller under samhällets kontroll naturtillgångar, kreditinstitut och företag i all den omfattning det är nödvändigt för att ta till vara gemensamma intressen.

9.

Finans- och penningpolitiken utformas för att främja arbete åt alla, ekonomiska framsteg och stabilt penningvärde.

Skattesystemet utformas så att det skapar ekonomiskt utrymme för angelägna gemensamma behov och främjar god hushållning.

Beskattningen inriktas på att åstadkomma en jämnare inkomst- och förmögenhetsfördelning samt ett rationellt näringsliv. Förmögenhetsskatt, arvsskatt, progressiv inkomstbeskattning och företagsbeskattning är medel härför.

Beskattningen används som ett medel för att åstadkomma en socialt och miljömässigt önskvärd inriktning av produktion och konsumtion.

Skattefritt existensminimum.

Effektiv skattekontroll. Skattebrott bestraffas.

10.

Kapitalbildningen för samhällets och näringslivets behov tryggas genom kollektivt och enskilt sparande.

Kapitaltillgångarna disponeras under samhällets kontroll.

Löntagarnas delaktighet i kapitalbildning och förmögenhetstillväxt vidgas.

Kreditväsendet underordnas samhällets och medborgarnas intressen.

Försäkringsväsendets dubbla uppgift att tillgodose försäkringstagarnas intressen och främja kapitalförsörjningen tryggas genom de försäkrades och samhällets kontroll.

Kreditstöd åt nyföretagande och nyetablering som främjar den samhällsekonomiska utvecklingen.

11.

Samhället ansvarar, under internationella förpliktelser och i internationellt samarbete för

- försörjningen med råvaror på centrala områden,

- forskning och utveckling rörande råvarornas ansvariga utnyttjande, inbegripet all samhällsekonomiskt försvarlig återvinning och återanvändning,
- energiförsörjningen, inbegripet forskning och utveckling av nya energikällor samt hushållning med energiresurser under hänsyn till miljön.

I all den utsträckning detta är nödvändigt för tryggandet av försörjningsbehoven och hänsynen till miljön övertar samhället ägandet av energiproduktionen och energidistributionen.

Den svenska läkemedelsindustrins verksamhet sammanförs i samhällets regi.

12.

Miljöfrågorna behandlas med hänsyn till samspelet i naturen och det samhällsekonomiska helhetsperspektivet.

Samhällsplanering med hänsyn till natur och miljö. Internationell samverkan för miljöskydd och naturvård.

Lagstiftning för miljöskydd, naturvård, luft- och vattenvård samt skydd mot bullerstörningar.

Samhället anger villkoren för hushållningen med mark- och vattentillgångarna.

Ansvarsmedvetet utnyttjande av förnyelsebara naturtillgångar inom ramen för en långsiktig planering.

Sparsamhet med ändliga naturtillgångar.

Lokaliseringen av miljöstörande industri kontrolleras av samhället.

Miljövänliga produktionsmetoder. Kontroll av industrins påverkan på miljön.

Samhället ingriper aktivt mot produkter som innebär risker för liv, hälsa och säkerhet. Effektiv produktkontroll. Skadeverkningar förebyggs. Kostnader för miljövårdsåtgärder åvilar producenten.

Återbruk och återvinning av avfall.

13.

Regional och kommunal planering för att tillgodose människornas behov av arbete, bostad, service, och rekreation.

Likvärdiga möjligheter i fråga om sysselsättning och yrkesval. Likvärdig tillgång till social, kommersiell och kulturell service i landets alla regioner.

Samordnad regionalpolitisk planering byggd på kommun- och länsplaner. Balanserad utveckling i respektive regioner så att rätten till arbete för alla tryggas.

Statliga, kommunala, kooperativa och privata investeringar samordnas inom ramen för den regionalpolitiska planeringen.

Statliga stödåtgärder för att möjliggöra en balanserad regional utveckling.

Särskilda åtgärder för att skapa en tillfredsställande service och sysselsättning i glesbygden.

Samhällelig kontroll över investeringar och nyetableringar av betydande ekonomisk eller miljömässig omfattning.

14.

Industri och hantverk, handel och samfärdsel utvecklas med hänsyn till medborgarnas behov av arbete, varor och tjänster.

Utbyggnad av samhällets och löntagarnas insatser för planering och ledning av näringslivets utveckling.

Samhälleliga åtgärder för etablering och utbyggnad av kollektivt ägda företag.

Ökat samarbete mellan samhället och folkrörelseföretag för näringslivets utveckling.

Branschutveckling under samhällets ledning.

Skadliga koncentrationstendenser inom näringslivet bekämpas. Effektiv lagstiftning mot konkurrensbegränsning.

15.

Produktionen av varor och tjänster ska motsvara konsumenternas långsiktiga behov.

Konsumenterna organiserar sig för att ta till vara sina intressen. Samhällets konsumentpolitik utformas i nära samarbete med konsumentkooperationen.

Samhället påverkar aktivt produktionen av varor och tjänster genom information till konsumenterna och producenter, varuprovning, normer för produktinformation och andra slag av direkt producentpåverkan.

Reklamen begränsas och görs informativ.

Distributionen styrs så att alla tillförsäkras en rimlig service.

Kommunal konsumentpolitisk verksamhet i nära samarbete med folkrörelserna.

Prisövervakning och möjligheter till direkta ingrepp i prisbildningen för att skydda konsumenterna mot

oskäligen prissättning.

16.

Jordbruksproduktionen anpassas till konsumtionsbehovet.
Sociala prispolitiken på viktiga livsmedel.
Jordbruk och skogsbruk rationaliseras med samhällets stöd.
Tillgången till god jordbruksmark säkras.
Spekulation med jord- och skogsbruksmark förhindras.
Sambruk och samverkan inom jordbruksdriften främjas.
Sociala arrendelagstiftningar.
Trygghet utkomst åt i rationella jordbruksföretag arbetande.
Stöd för brukare av mindre enheter där detta är socialt och regionalpolitiskt motiverat.
Skogsvård med beaktande av miljö och natur.
Djurskyddslagstiftning.
Fiskenäringen främjas genom aktiva samhällsinsatser.
Internationella överenskommelser till stöd för fisket.
Sverige medverkar i internationellt samarbete mot världssvälten och för ökad livsmedelsproduktion i utvecklingsländerna.

17.

Planmässig utveckling och samordning av kommunikations- och transportväsendet.
Trafikpolitiken utformas för att förverkliga de regionalpolitiska målen.
Planeringen av vägar och andra trafikåtgångar samordnas med miljöpolitiken.
Trafiksäkerhetskrav tillgodoses.
Den kollektiva trafiken ges företräde.
Eftersatta gruppers behov av goda transporter tryggas.

18.

Socialt inriktad bostadspolitik för att bereda alla medborgare modernt utrustade och tillräckligt stora bostäder, för att undanröja trångboddheten och sanera undermåliga bostäder.
Bostadsförsörjningen stöds finansiellt.
Olika boendeformer jämföras i fråga om kostnader för de boende. En social bostadspolitik förutsätter ett väsentligt kooperativt och allmännyttigt företagande.
Boendemiljön förbättras.
Boendedemokratin utvecklas. Hyresgästerna bereds möjlighet att påverka förvaltning, service, miljö och sanering i bostadsområdet.
Segregation på bostadsområdet motverkas.
Marktillgångar i samhällets ägo, som motsvarar det långsiktiga byggnadsbehovet.
Markanvändning under samhällelig kontroll. Mark- och fastighetsspekulation förhindras. Markvärden som skapas genom samhällsbygget tillfaller medborgarna gemensamt.

19.

Medbestämmande för de arbetande på alla nivåer i företagen genom de fackliga organisationerna.
Förhandlingsrätt och rätt till kollektivavtal.
Rätt till representation i företagsledande organ.
Rätt till full och effektiv insyn i företagets ekonomi.
De offentligt anställda tillförsäkras rätt till inflytande på sin egen arbetssituation.
Lagfäst anställningstrygghet för alla arbetstagare.
Facklig information på betald arbetstid.

20.

Arbetsmarknadspolitik utformas för att trygga rätten till arbete åt alla, motverka könsdiskriminering, stärka de svagares ställning och öka valfriheten på arbetsmarknaden.
Sysselsättningsplanering i stat, kommun och näringsliv. Beredskap för snabba åtgärder mot arbetslöshet.
Åtgärder för att undanröja förvärvshinder och förbereda de arbetssökande för nya arbetsuppgifter.
Offentlig arbetsförmedling. Obligatorisk anmälan av alla lediga platser. Information om löne- och andra anställningsvillkor och om arbetsförhållandena.

Uppsökande verksamhet i syfte att erbjuda arbete eller utbildning åt nytillträdande på arbetsmarknaden liksom åt de dolt eller öppet arbetslösa.
Möjlighet till praktikarbete för alla som lämnar ungdomsutbildningen.
Arbetsmarknadsutbildning för att underlätta den enskildes övergång till nya arbetsuppgifter, avhjälpa arbetslöshet och medverka till inkomstutjämnning.
Åtgärder för att underlätta omställningen för dem som behöver byta bostadsort i samband med arbetsbyte.

21.

Gradvis förkortning av arbetstiden med sikte på 30 timmars arbetsvecka, 6 timmars arbetsdag.
Ökad frihet i förläggning av arbetstid, utbildning och ledig tid.
Semester med ersättning som ger möjlighet till god rekreation.
Lagfäst minimisemester för alla löntagare.
Jämlikhet mellan alla löntagare i fråga om sociala rättigheter i arbetet.
Rätt till deltidsarbete och delpension för äldre löntagare.

22.

Arbetslivet organiseras för att uppfylla kraven på trygghet i anställning, säkerhet till liv och hälsa och tillfredsställelse i arbetet.
Arbetsplatserna anpassas till människornas förutsättningar. Särskilda åtgärder för människor med arbetshinder.
Företagshälsovård för alla löntagare.
Löntagarna tillförsäkras ett avgörande inflytande över den egna arbetsmiljön och företagshälsovården.

23.

Samhället planeras för en god barnmiljö, som ger alla barn rätt till en god och harmonisk uppväxt.
Behoven av daghem och fritidshem, tillgodoses genom en lagfäst, planmässig utbyggnad.
Alla barn ska ha rätt till förskola.
Omsorg och fritidsverksamhet för barn och ungdom. Skolbarnens fritid ska ägnas ökad uppmärksamhet.
Barnens utveckling främjas genom fysisk och psykisk hälsovård.
Samhällets ekonomiska stöd till familjer inriktas på barnen.
Familjens ekonomiska trygghet garanteras genom socialförsäkring. Föräldraförsäkringen byggs ut.
Familjelagstiftning, skatte- och socialpolitik utformas med hänsyn till att familjemedlemmarna är självständiga individer.
Samhällsservicen byggs ut för att ge män och kvinnor möjlighet att förena en god omvårdnad om barnen med förvärvsarbete och deltagande i samhällslivet. Särskilda insatser för enföräldersfamiljer.
Föräldrautbildning tillgänglig för alla. Samhällsstöd till folkrörelsernas insatser i föräldrautbildningen.
Rådgivning i samlevnadsfrågor.

24.

Invandrare bereds arbete, bostäder och social trygghet på samma villkor som svenska medborgare.
Fackligt inflytande över invandringen för att garantera rättvisa villkor i arbetslivet för invandrarna.
Språkliga hinder i såväl tal som skrift för information, inflytande och medbestämmande i arbets- och samhällslivet undanröjs.
Kommunal rösträtt och valbarhet till kommunala förtroendeposter för invandrare.
Undervisning i och på det egna modersmålet i förskola och obligatorisk skola. Språkliga hinder för deltagande i annan utbildning undanröjs.
Stöd till invandrararnas egen kulturella verksamhet. Utbyte av kulturella verksamheter mellan svenskar och invandrare.
Stöd åt politiskt förföljda. Särskilda insatser för människor i flyktingläger och utsatta befolkningsgrupper.
Internationellt samarbete på emigrations- och flyktingpolitikens område.

25.

Socialförsäkring som ger alla ekonomisk trygghet vid sjukdom och olycksfall, vid försörjares frånfalle, vid arbetslöshet och på ålderdomen.
Sjuklönsom som kompenserar inkomstbortfall under sjukdom. Sjukförsäkringen garanterar vidare taxebunden behandling och vård samt att läkemedel och tandvård är tillgängliga för alla på lika villkor.

Ett väl utbyggt pensionssystem som ger ekonomisk trygghet på äldre dar eller vid bristande arbetsförmåga.
Rörlig pensionsålder som medger anpassning till individuella önskemål.
Yrkesskadeförsäkring med fullgod kompensation.

26.

De äldre tillförsäkras, utöver den ekonomiska tryggheten, goda bostäder samt en trygg social omvårdnad och service, bl.a. genom en utbyggd social hemhjälp.

De äldres situation uppmärksammas vid utformningen av samhällsmiljön.

Sociala risker och otrygghet för barn och utsatta grupper förebyggs genom åtgärder för att skapa en god samhällsmiljö.

Socialvården och den sociala servicen utformas på grundval av principen om frivillighet, möjlighet till val av behandlingsalternativ och rätt till medverkan från dem som berörs av verksamheten.

Uppsökande verksamhet med effektiva följdinsatser i samverkan mellan olika samhällsorgan.

Enkla och enhetliga normer för socialhjälp förenade med kurativa och rehabiliterande åtgärder.

Information om socialvårdens syfte och innehåll till dem som berörs och till allmänheten.

27.

Lika rätt för alla till hälso- och sjukvård genom samhällets försorg.

Förebyggande insatser genom fysisk och psykisk hälsovård. Mödra- och barnavård, hälsokontroller och hälsouppllysning byggs ut.

Taxebunden hälso- och sjukvård på lika villkor för alla. Närbelägna läkarmottagningar och vårdcentraler.

Långtidsvården ges förtur i hälso- och sjukvårdens utbyggnad och tillförs ökade personalresurser.

Fullgod hemsjukvård som alternativ till institutionsvård.

Ökad samverkan mellan hälso- och sjukvården, arbetsvården, socialförsäkringen och socialvården i rehabiliteringsarbetet.

Demokrati och medmänsklig kontakt inom sjukvården främjas. Patienterna tillförsäkras insyn i vården och informationen vidgas.

Utbyggd personalutbildning och samråd om vård och behandling mellan olika personalgrupper.

Tandvård och tandhälsovård tillgänglig för alla på lika villkor inom ramen för folktandvården och den allmänna tandvårdsförsäkringen.

Privata sjukhem ersätts steg för steg med av samhället anordnade sjukhem.

Sjukvårdshuvudmännen eftersträvar att utföra arbeten i egen regi.

28.

Handikappade bereds en levnadsnivå jämställd med övriga medborgares.

Samhällsmiljön utformas efter detta krav. Bostäder och kommunikationer anpassas. Tekniska hjälpmedel för hem och arbetsliv, social hemhjälp och annan service ställs till förfogande. Färdtjänst anordnas. Kultur- och fritidsverksamhet görs tillgängliga.

Handikappades rätt till arbete tryggas. Skyddad sysselsättning i olika former erbjuds partiellt arbetsföra då så är nödvändigt.

Den som inte kan försörja sig genom eget arbete får ekonomisk trygghet genom förtidspensionering och annan socialförsäkring.

I alla stadier av utbildning tillgodoses handikappades särskilda behov.

Den enskildes integritet och inflytande över sin situation värnas. Samhället bereder handikappade tillfälle att påverka utformningen och inriktningen av insatserna på handikappområdet.

Medicinsk och social rehabilitering byggs ut för att minska följderna av skador och sjukdomar.

Information om handikapp för att skapa större förståelse för handikappades situation, problem och behov.

29.

Missbruk av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel bekämpas.

Forskning om missbrukets orsaker samt om effekten av förebyggande insatser och behandling.

Information om missbruksproblemen, framför allt med inriktning på barn och ungdom.

Nykterhetsfrämjande lagstiftning.

Sociala missförhållanden och brister i miljön som utgör grogrund för missbruk undanröjs.

Behandlingsåtgärder där den berörde själv medverkar och med respekt för hans integritet.

Vårdåtgärder mot den berördes vilja begränsas till de fall då det är oundgängligen nödvändigt.

Ökad satsning på familjestödande åtgärder, t ex i hemmet.
Frivilliga behandlingsformer och öppenvårdsresurser byggs ut.
Medicinsk vård samordnas med sociala insatser för att främja rehabilitering.
Samhällsstöd till frivilliga organisationer.

30.

Förebyggande åtgärder och skydd mot kriminalitet.
Sociala, medicinska och psykologiska insatser inom kriminalvården.
Fortsatt övergång från sluten till öppen vård.
Ökad samordning mellan kriminalvården och samhällets olika stödorgan för rehabilitering.
Stöd och hjälp från samhället till dem som blir utsatta för andras kriminalitet.

31.

Allas rätt till utbildning. Undervisningen ska vid förmedlandet av kunskaper och färdigheter främja självständighet och samarbetsförmåga samt grundlägga en demokratisk livssyn.
Likvärdiga möjligheter till grundläggande utbildning och vidareutbildning för alla. Insatser för elever med särskilt behov av stöd.
Kostnadsfri undervisning i gemensam grundskola, i gymnasieskola och högskola. Stöd åt folkrörelsernas utbildningsverksamhet. Ekonomiska hinder för deltagande i utbildningen undanröjs.
Återkommande utbildning för växling mellan studier och förvärvsarbete.
Lagfäst rätt till ledighet för studier. Förtur för dem med kort utbildning.
Vuxenutbildning. Uppsökande verksamhet för att nå i utbildningsavseende eftersatta grupper.
Studerandeflytande på alla nivåer.
Det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet inriktas främst mot skolans sociala roll, eftersatta gruppers behov och vuxenutbildningens speciella problem.
Saklig och allsidig undervisning ges om politiska och andra ideella organisationer i skolans undervisning.
Vidgad kunskap om och kontakt med arbetslivet. Rätt till facklig medverkan i skolans arbete.
Undervisning såväl som studie- och yrkesvägledning ska medverka till jämställdhet mellan män och kvinnor i familj, arbetsliv och samhälle.
Samhället övertar hela produktionen av läromedel.

32.

Forskningspolitikens viktigaste uppgift är att vidga möjligheterna att i demokratisk ordning påverka vår framtid.
Den tekniska utvecklingen underordnas medborgarnas intressen. I detta syfte svarar samhället för planeringen av de samlade forsknings- och utvecklingsinsatserna.
Forskning för att belysa reformbehoven.
En fritt kunskapsökande grundforskning främjas. Forskningens samhällskritiska funktion garanteras och forskarnas yttrande- och tankefrihet skyddas.
Forskarnas och den vetenskapliga världens kontakt med samhällslivet i övrigt utvecklas och fördjupas.

33.

Kulturskapandet främjas av samhället. Det konstnärliga skapandets frihet garanteras.
Kulturens värden görs tillgängliga för hela folket. Av särskild vikt är därvid en aktiv uppsökande verksamhet och en förankring i människornas närmiljö. Folkrörelser och bildningsorganisationer stöds. Alla ges möjligheter till skapande aktiviteter och gemenskap. Kulturinsatser för barn och ungdom ägnas särskild uppmärksamhet.
Kultur- och fritidslivets kommersialisering bekämpas. Kvaliteten i kulturskapandet stimuleras. Bättre arbetsvillkor skapas för kulturarbetarna.
Äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs.
Utbyte av erfarenheter och idéer över språkliga, nationella och kulturella skiljelinjer stimuleras.
Reella förutsättningar skapas för yttrandefrihetens utnyttjande. Mångsidigheten främjas genom att allmänintresset inom massmediaområdet förstärks. Radio och televisionen hålls fria från enskilda vinstintressen. En allsidig press garanteras.

34.

Idrotts- och friluftsliv främjas. Stöd till motionsverksamhet. Kommersiella intressens styrning av idrotten motverkas.

Behovet av idrott och rekreation beaktas i samhällsplaneringen.

Fritt tillträde till naturen för friluftsliv och rekreation under hänsynstagande till naturvårdens krav.

Fritidsfisket främjas genom att fiskevatten vårdas och görs tillgängliga för alla.

35.

Självstyrelse med egen beskattningsrätt i kommuner och landsting.

Medborgarinflytandet vidgas och fördjupas genom nya arbetsformer. Ökade kontakter mellan förtroendevalda och kommuninvånare.

De anställda ges inflytande över arbetsförhållandena inom den statliga och kommunala förvaltningen.

Skatteutjämning. Statsbidrag utan detaljreglering.

36.

Barn- och ungdomsverksamhet i föreningsregi ges förtur före den i kommunal regi. Samhällsstöd till ungdomsorganisationerna.

Samhället ska föra en social, ekonomisk och kulturell politik som ger förutsättningar för en utveckling av folkrörelsernas verksamhet och ansvar.